

TARTU ÜLIKOOLI EETIKAKESKUSE 2020. AASTA ARUANNE

Detsember 2020

Sisukord

I. ÜLEVAADE	3
II. TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUS	4
Rahastuse saanud teadus- ja arendustöö grandid	4
Esitatud taotlused	7
Võidetud hanked	8
Individuaalsed grandid	9
Hea teaduse suunalised tegevused.....	9
Teaduslikud artiklid ja kogumikud	10
Ettekanded konverentsidel ja töötubades	11
III. ÕPPETEGEVUS.....	13
Kaitstud doktoritööd.....	13
Kaitstud magistri- ja bakalaureusetööd	13
Kirjutamisel olevad doktori- ja magistritööd	13
Kursused.....	14
Täiendõpe	16
Raamatukogu ja kirjanduse komplekteerimine	17
IV. ÜHISKONNALE SUUNATUD TEGEVUS	18
Koostööprojektid.....	18
Ühiskonnale suunatud konverentsid	24
Kollokviumid ja arutelud	25
Avalikud esinemised	26
Raamatud.....	26
Meedia.....	27
Eetikaveeb	28
V. TÖÖTAJAD.....	30

I. ÜLEVAADE

Tartu Ülikooli eetikakeskus asutati 1. juunil 2001 interdistsiplinaarse üksusena Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonna juures. Tartu Ülikooli eetikakeskus tegutseb uue statuudi alusel alates 01.01.2009 konsortsiumina, kuhu algselt kuulus kaheksa teaduskonda. Pärast teaduskondade ühendamist valdkondadeks on konsortsiumisse haaratud kõik neli valdkonda: humanitaarteaduste ja kunstide valdkond, sotsiaalteaduste valdkond, meditsiiniteaduste valdkond ning loodus- ja täppisteaduste valdkond.

Konsortsiumi nõukogu koosseis on järgmine: eksperimentaalpsühholoogia professor Jüri Allik, kirikuloo professor Riho Altnurme, tervishoiukorralduse professor Raul-Allan Kiivet, etnoloogia dotsent Ene Kõresaar, õiguse ajaloo professor Marju Luts-Sootak, rakubioloogia professor Toivo Maimets, juhtimise kaasprofessor Anne Reino, spordifüsioloogia professor Vahur Ööpik ja filosoofia ja semiootika instituudi doktorant Jay Allen Zameska.

Nõukogu esimees on professor Toivo Maimets.

Eetikakeskuse juhataja on professor Margit Sutrop.

Keskuse ülesanneteks on:

- organiseerida interdistsiplinaarset uurimistööd teadust ja ühiskonda puudutavates eetika küsimustes;
- suunata Eesti ühiskonda reflekteerima normide, väärtuste ja õigluse küsimuste üle, korraldades avalikke loenguid, kohtumisi, seminare, diskussioone;
- koordineerida ja parandada eetika õpetamist ülikoolis, valmistada trükiks ette eetika-õpikuid ja oluliste eetikaalaste tekstide kogumikke;
- arendada kontakte teiste eetikakeskustega ja organiseerida külalisesinejate kutsumist teistest ülikoolidest kodu- ja välismaal.

Eetikakeskus näeb oma ülesandena samuti eetika õpetamise korraldamist nii Tartu Ülikoolis kui väljaspool. Soovime aidata kaasa eetika õpetamisele gümnaasiumides. Eetikakeskus osaleb mitmetes rahvusvahelistes teaduslikes uurimisprojektides. Keskuse raamatukogus on rikkalik valik filosoofia- ja eetikaalast kirjandust, mis on kättesaadav nii teadlastele, üliõpilastele kui ka kõigile teistele huvilistele.

II. TEADUS- JA ARENDUSTEgevus

Rahastuse saanud teadus- ja arendustöö grandid

1) Horizont 2020 projekt „**Noorte harimine ja jõustamine läbi mängimise internetis ohutult toimetamiseks**“ (RAYUELA), koordinaator Universidad Pontificia Comillas (Hispaania). Lisaks TÜ eetikakeskusele osaleb projektis kriminoloogia professor Jaan Ginter (sotsiaalteaduste valdkond, õigusteaduskond).

RAYUELA peamine eesmärk on mõista küberkuritegusid mõjutavaid motivatsioone ja inimfaktoreid ning samuti mängu kasutades jõustada ja harida noori (eeskätt lapsi ja teismelisi) internetikasutamisega seonduvatest kasudest, riskidest ja ohtudest, mis läbi saaks küberkuritegevust ennetada ja leevendada.

RAYUELA uurimisprojekti eesmärk on tuua kokku õiguskaitseasutused, sotsioloogid, psühholoogid, antropoloogid, õigusnõunikud, arvutiteadlased ja insenerid, et luua uusi meetodeid mõistmaks paremini kõiki neid faktoreid, mis mõjutavad veebis käitumist ja küberkuritegusid. Samuti soovitakse rakendada noorte inimeste talenti küberturvalisuse ja tehnoloogiate arendamisse.

TÜ koguelarve (koos üldkuluga): 218 750 EUR

2) Horizont 2020 projekt **PRO-RES (PRomoting integrity in the use of REsearch results in evidence based policy: a focus on non-medical research)**, koordinaator European Science Foundation. Lisaks TÜ eetikakeskusele osaleb projektis tarkvaratehnika professor Dietmar Pfahl (loodus- ja täppisteaduste valdkond, arvutiteaduste instituut).

PRO-RES projekti üldine eesmärk on üles ehitada teaduseetika ja hea teaduse raamistik mittemeditsiinilistele uuringutele, mis oleks kavandatud kõikide oluliste sidusgruppide koostöona ning oleks neile vastuvõetav, sealjuures oleks raamistik sarnane Oviedo konventsiooni ja Helsingi deklaratsiooniga.

PRO-RES kavatseb kasutada varasemaid hea teaduse põhimõtete sõnastusi, mida on toetanud Euroopa Liit ja muud rahvuslikud ja rahvusvahelised organisatsioonid. Samal ajal, selleks et olla püsiv ja jätkusuutlik, peab tulemus olema ka piisavalt paindlik, et suuta rahuldada ka oodatavaid tulevase vajadusi. Loodav raamistik on kavandatud mitmetasemelisena, alustades lihtsast sissejuhatavast „aluspõhimõtete“ tasemest, jätkates rohkem tausta ning selgitusi esitatavate tasemetega ning lõpetades otsuste langetamise keerukamate abivahenditega hilisematel etappidel. Selline ülesehitus tagab, et algus ei tekita hirmu teaduseetika ja hea teaduse nõuetest arusaamise raskuste ees, kuid samal ajal uuritakse täies mahus põhimõtete selgitavaid põhjendusi.

Kestus: 2018–2021

Summa: 162 250 EUR

3) Tartu Ülikooli arengufondi toetus valdkondadevahelisele projektile „**Teaduseetika juhendmaterjalide koostamine ja hea teadustava loomine**“ jätkuprojekt. Projekti eesmärgiks on valdkondlike nõustajate tööleasumine ning nende koolitamine teaduseetilise väärikäitumise ennetamiseks ja nõustamiseks. Juhendmaterjalid on [veebipõhised](#) ning neid hakatakse jooksvalt täiendada.

Hea teadustava rakendamise juhend sai TÜ senati heakskiidu 31.01.2020 ning hakkas toimima 01.02.2020. Hea teadustava valdkondlikud nõustajad asusid ametisse 01. aprillil 2020. Sellest ajast on eetikakeskuse juhtimisel toimunud nõustajatega 11 töökohtumist, lisaks veel 3-päevane koolitusseminar TÜ kaplan-nõustaja juhendamisel.

Projekti juht: prof Margit Sutrop.

Kestus: 2020

4) Erasmus+ (Key Action 2: Cooperation for innovation and the exchange of good practices, Knowledge Alliances) projekt „**Advanced Training on Healthcare Innovation Knowledge Alliance**“ (**ATHIKA**) Projektijuht partner on Ramon Llull Ülikool (Hispaania), lisaks TÜ eetikakeskusele (Kadri Simm, Margit Sutrop) osaleb Eestist projektist veel Technopolis Group.

IKT süsteemidel põhinev uudse tervishoiusüsteemi areng nõuab suuremat koostööd tervishoiutöötajate ja patsientide ning tehnoloogiaekspertide vahel, et tuvastada andmed ja informatsioon, mis on väärtuslikud tervishoiuteenuste pakkumisel ning jätta välja info, mis on kahjulik, ebakorrektned, sertifitseerimata, testimata või mis võib olla takistuseks patsiendile oma tervisega seotud otsuste tegemisel ning fundamentaalsete inimõiguste kaitsel. Hetkel valitseb puudus tehnoloogiaekspertidest ja inseneridest, kes tunnevad tervishoiuteenuste spetsiifilisi eetilisi mõjusid. Samal ajal on tervishoiukorraldajad tõrksad muudatuste osas, mida tehnoloogia kaasamine kaasa toob.

Projekti partnerid tajuvad selles olukorras, et meditsiini valdkonna IKT ettevõtted ja tuleviku tööandjad peavad kasvatama tehnoloogilisi oskusi ja eetilist kompetentsi, et digitaalne tervishoiu innovatsioon rakenduks humanistlikul viisil. Nende vajaduste adresseerimiseks loob ATHIKA võimalused innovatiivseks väljaõppeks, mille eesmärk on kasvatada IKT innovatsiooni ja ettevõtmiste edukat rakendumist Euroopa tervishoiuvaldkonnas.

ATHIKA loob koolitusprogrammi, kuhu kaasatakse akadeemilised ringkonnad, rahvatervise üksused, väikesed ja keskmised ettevõtted, *start-up*'id, ettevõtjad ja ärikonsultandid. Partnerite mitmekesisus tagab tervikliku nägemuse tervishoiusektorist ja võimaldab tuvastada kõige pakilisemad väljakutsed. Partnerid juhendavad tudengeid nende väljaõppe jooksul. Koostöösse on kaasatud erineva taustaga tudengid eri kõrgkoolidest, töötamaks välja uudseid tehnikaid ja eetilistele nõuetele vastavaid lahendusi. ATHIKA seob omavahel väljaõppe võistluslike tegevustega vastavates töötubades ja sümposiumidel, kus vahetatakse projekti tulemusi, teadmisi ja õppetunde, mida partnerid, tudengid ja teised tervishoiuvaldkonna sidusrühmad üle Euroopa on omandanud.

Kestus: 2019–2021

Summa: 76 580 EUR

5) Mobilitas+ järedoktori grant „**Multikulturalismi lahkarvamused ja tõkked: poliitilise kõrvalejätmise kriitika**“

Euroopa jätkuva rändekriisi ja kaasaegse multikulturalismiga seotud sügavate väärtuskonfliktide tõttu on kultuurilise integratsiooni ja koostöö probleem silmanähtavam kui kunagi varem. Esitan sotsiaalpoliitilise kõrvalejätmise funktsiooni analüüsi, et edendada selle ühildumist/kooskõlastamist.

Praegusel ajal on filosoofid kõrvalejätmise olemuse ja väärtuse hindamisel teravalt lahknenud. Ühelt poolt on neid, kes, pidades lugu ühiskondliku elukorralduse parandamisest, peavad kultuuriliste väärtuste kõrvalejätmist ja indiviide, kes taolisi väärtusi kannavad, moraalselt väärastunuteks ning isegi kontraproduktiivseteks.

On ka palju neid, kes, vastupidi, peavad poliitilist kõrvalejätmist *sine qua non* harmooniliselt toimiva poliitika aluseks. Käesolevas uurimuses hindan kriitiliselt argumente, mida tuuakse poliitilise kõrvalejätmise poolt ja vastu, eesmärgiga konstrueerida filosoofiliselt koherentne mudel, näidates, kuidas selline kõrvalejätmine toimib sotsiaalpoliitilise hädavajadusena.

Projekti täitja: James Pearson.

Projekti kestvus: 2019–2021

Summa: 81 359 EUR

6) Personaalne uurimistoetus (PUT) „**Praktiline metaeetika**“

Projekti eesmärk on arendada uus metodoloogiline lähenemine metaeetikas, mida nimetan „praktiliseks metaeetikaks“. Eetika olemust ja eetilist otsustust puudutavate traditsiooniliste filosoofiliste küsimuste vastamisel peaksime tähele panema sellist tõendikogumit, mida nimetan „moraaliotsustuse eetikaks“. Selle all mõeldakse ideede kogumit selle kohta, kuidas on kohustuslik, keelatud, lubatud või mõistlik käituda siis, kui tegeldakse eetilise aruteluga nii oma kui teiste inimeste tegude üle, kas kahekõnes või ka üksinda. Metaeetilisi küsimusi (nt „Kas moraalsed teod on objektiivsed?“) saab siis uurida selle metodoloogilise printsiibi valguses: moraaliotsustuse metaeetika peab olema kooskõlas moraaliotsustuse eetikaga. Projekt koosneb kahest komplementaarsest osast: 1) moraaliotsustuse eetika mitme külje detailne analüüs; 2) viimase alusel erinevate metaeetika teooriate kriitiline ringvaade ja võrdlus.

Teema juht: dr Francesco Orsi

Kestus: 2017–2020

Summa: 46 200 EUR

7) Institutsionaalne uurimistoetus (IUT) „**Lahkarvamuste filosoofiline analüüs**“

Projekt uurib lahkarvamusi, mis kerkivad esile filosoofias (nt loogikas, ontoloogias), teaduses, eetikas ning tavaelus. Eesmärk on uurida lahkarvamuste loomust, hinnata eeldatavalt ebafunktsionaalsete lahkarvamuste olemasolust tulenevaid järeldusi vastava valdkonna objektiivsuse jaoks ja arendada välja strateegiaid lahkarvamustega toimetulekuks. Projekt kasutab ära TÜ filosoofiaosakonna mitmekülgsel pädevust, lähenedes lahkarvamustele

kontseptuaalsest, metafüüsilisest ning praktilisest vaatepunktist, eesmärgiga luua lahkarvamuste integreeritud käsitlus. Projekti tulemuseks on:

- 1) mõisteline selgus lahkarvamuse erinevate tüüpide osas ja heuristikad lahkarvamuse tüübi määramiseks,
- 2) eeldatavalt ebafunktsionaalsetest lahkarvamustest tulenevate metafüüsiliste järelduste selgitus ning nende tulemustest lähtuvalt,
- 3) põhjendatud ettekujutus selle kohta, kuidas on kõige otstarbekam lahendada mõningaid elulisi lahkarvamusi.

Teema juht: prof Margit Sutrop

Kestus: 2014–2020

Summa: 2019: 124 500 EUR

8) **Eesti-uuringute tippkeskus** (CEES – Center for Excellence in Estonian Studies)

Institutsionaalse uurimisrühma „Lahkarvamuste filosoofiline analüüs“ juht: Margit Sutrop.

Keskus tegutseb juhtivteadur Mare Kõiva juhtimisel Eesti Kirjandusmuuseumi juures ning koondab 15 uurimisgruppi, milles osaleb üle 60 doktorikraadiga teadustöötaja ning üle 50 doktorandi Eesti Kirjandusmuuseumist, Tartu Ülikooli humanitaarteaduste ja kunstide ning loodus- ja täppisteaduste valdkonnast, Eesti Keele Instituudist, Tallinna Ülikoolist, Muusikaakadeemiast ja Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudist. Tippkeskuse eesmärk on Eesti uuringud kõige laiemas mõttes, transkultuuriliste ja emblemaatiliste nähtuste kompleksne uurimine Eesti keele- ja kultuuriruumis; digihumanitaaria ja arvutianalüüsi arendamine.

Juhtivpartner: Eesti Kirjandusmuuseum

Kestus: 2016–2022

Aastane summa: 54 000

Kogu uurimisrühma summa 2016–2022: 352 658 EUR

9) **Kõrgkooliõpik „Praktiline eetika“**

Projekti juht: dots. Kadri Simm

Rahastusprogramm: Eestikeelsed kõrgkooliõpikud 2018–2027, SA Archimedes

Kestus: 2019–2021

Summa: 23 900 EUR

Esitatud taotlused

- 1) Horisont 2020 projekt „**Robust, Ethical, Lawful Artificial Intelligence Buildup supporting Law Enforcement**” (REL-AI-BLE)

Projekt vastutav täitja: Vrije Universiteit Brussels (VUB), AI Experience Centre

Staatus: Hindamisel

2) Horisont 2020 projekt „**Evolving European media landscapes and Europeanisation**” (MELAZHAW)

Projekt vastutav täitja: ZURCHER HOCHSCHULE FÜR ANGEWANDTE WISSENSCHAFTEN

Staatus: Ei saanud rahastust

3) Personaalse uurimistoetuse rühmagrant „**Usaldus tehisintellekti vastu: mõistelised, eetilised ja sotsiaalsed aspektid**“

Milles seisneb usaldus tehisintellekti (TI) vastu ning milline TI on usaldusväärne? Millised eetilised kaalutlused on olulised usaldusväärse TI arendamisel? Projekt keskendub neile ja teistele usaldusega seotud filosoofilistele küsimustele eri liiki TI suhtes nagu praegune kitsas TI, üldine tehisintellekt ja superintellekt. Projekti peamised tulemused on

1. mõistelise selguse kasv TI usaldamise teemal;
2. „väärtuste joondamise probleemi“ analüüs ühes ettepanekutega selle kohta, kuidas anda TI-le eetikat;
3. TI-ga seotud usalduse rolli ja riskide mõistmine seoses esindusdemokraatia, tervishoiu ning võimaliku inimese ja masina kokku sulandumisega.

Projekt vastutav täitja: Margit Sutrop.

Staatus: projekt ei saanud toetust, esitame uuesti humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna grandikonkursile.

4) Eestikeelsete kõrgkooliõpikute loomine 2021: Teaduseetika õpik kõrgkoolidele.

Projekt vastutav täitja: Tartu Ülikooli eetikakeskus

Staatus: Hindamisel.

Võidetud hanked

1) RITA4 taotlus „**Euroopa teadlaste harta ja juhendi põhimõtete järgimine Eesti teadus ja arendusasutustes**”

Projekti eesmärgiks on analüüsida Euroopa teadlaste harta ja juhendi põhimõtete järgimist Eesti teadus- ja arendusasutustes ning seda, kas ja kuidas Harta ja juhendi põhimõtete järgimine toetab TAI strateegia inimvaraga seotud eesmärkide täitmist. Uuringu käigus viiakse Eesti TA asutustes läbi analüüs HRS4R meetodika alusel ning selle tulemusi kõrvutatakse TAI strateegia eesmärkidega. Projekti tulemusena valmivad soovitud TA asutustele ja poliitikakujundajatele Harta ja juhendi põhimõtete paremaks integreerimiseks.

Projekti viib läbi konsortsium koosseisus Tallinna tehnikaülikool (TalTech, Partner 1), Eesti teaduste akadeemia (ETA, Partner 2), Tartu Ülikool (TÜ, Partner 3), Tallinna Ülikool (TLÜ, Partner 4)

Tartu Ülikooli poolt osalevad taotluses Tartu Ülikooli rakendusuuringu keskus ning Tartu Ülikooli eetikakeskus.

Projekti vastutav täitja: Tallinna Tehnikaülikool

Staatus: Sai rahastuse

Individuaalsed grandid

Margit Sutrop, Kone Foundation Fellowship, University of Helsinki Collegium for Advanced Studies

Eesmärk: uurimistöö tegemiseks Helsingi ülikooli juures teemal „Building Trust in Artificial Intelligence“.

Kutsuja: Helsingi ülikooli praktilise filosoofia osakond.

Kestus: 14.02.2020–13.06.2020

Summa: 17 500 EUR.

Hea teaduse suunalised tegevused

1) Hea teadustava nõustajate toetamine ja koolitamine toimub osana „**Teaduseetika juhendmaterjalide koostamine ja hea teadustava loomine**“ jätkuprojektist. 2020. aastal toimus 11 töökohtumist (30.03, 13.04, 20.04, 27.04, 04.05, 11.05, 19.05, 01.06, 15.06, 04.09, 09.09), kus arutati nõustamisega seotud küsimusi ning edasisi tegevusi. Kohtumistele kutsuti vastavalt vajadusele teiste valdkondade asjatundjaid.

20.04 – andmekaitse teemade arutelu, külas oli TÜ andmekaitse peaspetsialist Terje Mäesalu. Töötasime välja loetelu teemadest, mida on vajalik üheskoos lahendada.

04.05 – grantide eetikanõuete arutelu, külas oli grandikeskuse juhi Taivo Rauaga. Otsustasime teha lähitulevikus suurem koolitus koos grandikeskusega, käia üle hea teadustava nõuded ja vaadata järele, mida peetakse rikkumiseks.

11.05 – eetikakomitee kooskõlastuste teema. Koosolekul oli külas TÜ inimuuringute eetikakomitee esimees Aime Keis. Otsustati koos TÜ inimuuringute eetikakomiteega koostada dokumendi, mis ütleks, millised uuringud vajavad kooskõlastust. Arutati ka sotsiaalvaldkonnast tõstatatud küsimust, kuidas tagatakse tudengite uuringute vastavus eetikanõuetele.

19.05 – 4-tunnine andmekaitse teemaline seminar, kuhu olid kutsutud TÜ inimuuringute eetikakomitee esimees Aime Keis, andmekaitse peaspetsialist Terje Mäesalu ja TÜ raamatukogust teadusandmete peaspetsialist Tiiu Tarkpea. Tõdeti vajadust töötada teadlastele välja täpsem juhendmaterjal, mis näitaks, kuidas rakendada uut EL andmekaitse üldmäärust. Rakendamisel on palju ebamäärasust, mistõttu tõdeti vajadust teha koostööd ülikooli sees ja pöörduda Andmekaitse Inspeksiooni poole palvega kiirendada teadusasutuste küsimustele vastuste leidmist. Otsustati, et eetikakeskus koostab AKI-le pöördumise, kus on kirjas küsimused, mille osas on vaja tõlgendus kokku leppida.

01.06 – 3-tunnine seminar personaliosakonna ja juristiga, osalesid personaliosakonna juhataja Kristi Kuningas, kaplan-nõustaja Tõnu Lehtsaari, jurist Aliis Liin, personaliosakonna koolituskeskuse juht Piret Tatunts. Arutasime huvide konflikti, võrdse kohtlemise, inimestevaheliste konfliktide lahendamise teemat ning täpsustasime nõustajate koolitusvajadust.

04.09 – sügissemestri esimene kohtumine hea teadustava nõustajatega. Toimus grupivestlus Euroopa Komisjoni teadusprojekti „PRO-RES“ raames välja töötatud teaduseetika kokkuleppe ja tööriistakasti rakendatavusest teadusuuringute tellijate teadlikkuse tõstmiseks ning hea teadustava järgimise tagamiseks.

09.09 – eetikakeskuse töörühma kohtumine Andmekaitse Inspektsiooni esindajatega, mille osalesid ka TÜ andmekaitse peaspetsialist Terje Mäesalu ja SV nõustaja Kairi Kreegipuu. Arutati teadlastele mõeldud andmekaitse juhendi koostamisel tekkinud küsimusi ning lepitati kokku edasised sammud ning tööjaotus juhendi koostamisel.

Septembris toimus kolmepäevane koolitusseminar TÜ kaplan-nõustaja professor Tõnu Lehtsaare juhendamisel, mille keskseks teemaks oli nõustaja roll konfliktide lahendamisel.

07.09 – „Nõustamise alused“. Teemad: Mis on nõustamine. Kuidas luua kontakti nõustatavaga? Kuidas kuulata? Peegeldamine, küsimine. Kuidas sõnastada põhiprobleem? Kuidas leppida kokku edasistes sammudes? Nõustamiskontakti lõpetamine

14.09 – „Nõustaja töö iseendaga“. Teemad: Emotsioonide juhtimine nõustamisel. Läbipõlemisriskiga toimetulek. Nõustamiskvaliteedi tagamine. Erapooletus, konfidentsiaalsus, positiivsus. Organisatsioonitundlik käitumine, sh konfliktidega toimetulek; multikultuurse keskkonnaga arvestamine ja organisatsioonisisene nõustamistegevuse mõistmine

21.09 – „Teadusnõustaja roll“. Teemad: Mida teadusnõustaja teeb? Piirid, ehk mida teadusnõustaja ei tee? Edasisuunamine ja kolmandate isikute kaasamine. Sekkumise mõiste ja määr nõustamisel.

2) Hea teadustava teemalised juhendite ja abimaterjalide loomine toimub samuti osana „**Teaduseetika juhendmaterjalide koostamine ja hea teadustava loomine**“ jätkuprojektist. 2020. aasta kevadel valmis „[Hea teadustava pöördumiste juhend](#)“, mis selgitab, kelle poole erinevate murede korral pöörduda. Lisaks on koostamisel andmekaitse, eetikakomiteede kooskõlastuste ja huvide konflikti teemalised juhendid.

Teaduslikud artiklid ja kogumikud

Sutrop, Margit (2020). Challenges of Aligning Artificial Intelligence with Human Values. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum*, 8 (2), 54-72. DOI : 10.11590/abhps.2020.2.13

Sutrop, M; Simm, K (2020). Developing guidelines for the distribution of scarce medical resources during the COVID-19 pandemic. The Estonian case. *Trames Journal of the Humanities and Social Sciences*, 24 (2), 251–268. DOI: 10.3176/tr.2020.2.08.

Sutrop, M. (2020). Deep conceptual moral disagreements: Over what do we disagree and why? *Trames Journal of the Humanities and Social Sciences*, 24 (3), 295–314. DOI: 10.3176/tr.2020.3.03.

- Sutrop, Margit (2020). Ethical Conflicts During the Covid-19 Pandemic. In: Multidisciplinary Perspectives of the Covid-19 Pandemic. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies, pp. 40-41.
- Sutrop, Margit; Lõuk, Kristi (2020). Informed Consent and Ethical Research. Iphofen, R. (ed), *Handbook of Research Ethics and Scientific Integrity*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76040-7_8-1
- Sutrop, Margit; Parder, Mari-Liisa; Juurik, Marten (2020). Research Ethics Codes and Guidelines. Iphofen, R. (ed.), *Handbook of Research Ethics and Scientific Integrity*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-76040-7_2-1
- Ammer, Valmar; Elmet, Katrin; Erikson, Kristo; Ginter, Jaan; Juurik, Marten; Kudeviita, Merit; Kõnnussaar, Tiia; Mahhova, Elena; Migur, Andra; Parder, Mari-Liisa; Rimmel, Meego; Simm, Kadri; Sutrop, Margit; Tepp, Jaan. (2020). [Kliinilise eetika alased soovitusel Eesti haiglatele piiratud tervishoiuressursside jaotamiseks COVID-19 pandeemia tingimustes](#)
- Simm, Kadri (2020). Ethical decision-making in humanitarian medicine: how best to prepare? *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 1–5. DOI: 10.1017/dmp.2020.85. (1.1)
- Simm, Kadri (2020). Tehisintellekt meditsiinis - eetilised ja ühiskondlikud aspektid. *Eesti Arst*, juuni. (1.3)
- Parder, M.-L. (2020). Possibilities for Co-Creation in Adolescents' Alcohol Prevention. *Journal of Creative Communications*, 15 (2), 147–164.10.1177/0973258620924950.
- Parder, M.-L.; Hirsnik, H. (2020). Väärtuskasvatust toetavad tegevused ja nende enesehinnanguline tulemuslikkus Eesti üldhariduskoolide näitel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri = Estonian Journal of Education*, 8 (2), 245–271.10.12697/eha.2020.8.2.10.
- Espenberg, Siim; Juurik, Marten; Lõuk, Kristi; Parder, Mari-Liisa; Rimmel, Marvi; Sutrop, Margit, Tamm, Gerly. (2020). *Teaduseetika järelevalve ja toetamise riikliku süsteemi loomine Eestis*. Tartu: Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE ja Tartu Ülikooli eetikakeskus. 3–88.

Ettekanded konverentsidel ja töötubades

- Nummert, Mari-Liis „Õppetunnid väärtuskasvatusest mitmekultuurilisust austava õpiruumi loomiseks koolis” Maailmahariduse kool, MTÜ Mondo. Tartu, Eesti, 24.04.2020
- Nummert, Mari-Liis „Õpetaja kui väärtuskasvatuse võtmeisik” Alustavate õpetajate stardifoorum, MTÜ Alustavat õpetajat toetav kool. Tallinn, Eesti, 14.08.2020.
- Nummert, Mari-Liis „Õppetunnid väärtuskasvatusest mitmekultuurilisust austava õpiruumi loomiseks lasteaias” Alushariduse suvekool, MTÜ Mondo. Tartu, Eesti, 25.08.2020.
- Simm, Kadri - „Meil pole aega sellisteks asjadeks" - elu lõpu jutuajamistest eetika ning empiirika vaatevinklist. Eesti Arstide Liidu eetikakonverents, Tallinn 18.09.2020
- Sutrop, Margit – Personaalne haridus ja individuaalsed õpirajad. - Eesti Haridusfoorum 2020 „Individuaalsed õpirajad avatud haridusruumis”, Tallinnas 18.02.2020

- Sutrop, Margit – Eetilised valikud Jaan Krossi teostes. – Eesti Kirjanike Liidu konverents: Kõielkõndija. Jaan Kross 100, Tallinnas 18.–19.02.2020
- Sutrop, Margit – Kas tehisintellekti saab usaldada? Kontseptuaalne analüüs. - Eesti-uuringute Tippkeskuse aastakonverents 2020: Dialogid Eestiga: Kaljujoonistest robotikani. Microsoft Teams. 20.–21.10.2020
- Sutrop, Margit – Kliinilise eetika juhised haiglatele. – Tartu Ülikooli konverents: Arukas kohanemine koroonaviirusega, Tartus, 26.–27.11.2020
- Sutrop, Margit – Trust in Artificial Intelligence: A philosophical Analysis. Helsinki Collegium for Advanced Studies seminaris Helsingis, 14.01.2020
- Sutrop, Margit – Trust and Risks Associated with Different Forms of AI. Helsinki Collegium for Advanced Studies seminaris Helsingis, 03.03.2020
- Sutrop, Margit – Types of Moral Disagreements and Ways of Resolving Them. – Disagreements: from Theory to Practice conference. University of Tartu. 11.–13.03.2020
- Sutrop, Margit – Ethical Conflicts During the Covid-19 Pandemic. Helsinki Collegium for Advanced Studies seminar „Multidisciplinary Perspectives of the Covid-19 Pandemic”, Helsingis, 16.06.2020
- Sutrop, Margit – Trust in AI: A philosophical Analysis. Helsinki Collegium for Advanced Studies seminaris Helsingis, 16.09.2020
- Sutrop, Margit – What is involved in a complex notion of trust? Helsinki University Moral and Political Philosophy Seminar. Helsingis, 4.11.2020
- Sutrop, Margit – Challenges of aligning artificial intelligence with values. Helsinki Collegium for Advanced Studies seminaris, Helsingis, 24.11.2020
- Kattago, Siobhan EUROM (European Observatory on Memories) konverents: Taking Stock of European Memory Policies, Zoom (ümarlaud: How the past will change the future?) 09.12.2020

Osalemise projektide töökohtumistel

Aeg	Kohtumise tüüp ja toimumiskoht	Projekti nimi	Osaleja/esindaja keskuse poolt
03. –04.02.2020	Osalemise konverentsil „Ethics matters” Brüsselis	PRO-RES	Kadri Simm ja Mari-Liisa Parder
01.–02.10.2020	Osalemise projekti „RAYUELA” kick-off meetingul veebis.	RAYUELA	Margit Sutrop. Mari-Liisa Parder
22.09; 28.09; 29.09; 01.10.2020	Osalemise projekti VIRT2UE koolitusel „Train the trainer”	VIRT2UE	Kristi Lõuk, Mari-Liisa Parder

III. ÕPPEGEVUS

Kaitstud doktoritööd

Parder, M.-L. (2020). *Communication of Alcohol Consumption Practices and Situational Abstinence as a Basis of Prevention: A Study of Estonian Adolescents*. (Doktoritöö, Tartu Ülikool). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kaitstud magistri- ja bakalaureusetööd

Magistritööd

Sariyya Abdullayeva, *Educating for Autonomy: Is It Just a Pipe Dream?* juhendajad Margit Sutrop ja Francesco Orsi, retsensent Kadri Simm

Bakalaureusetööd

Anna Kaling, cum laude *A Critical Analysis of "Born This Way" and "Not A Choice" Arguments for the Acceptance of Queer Sexualities*, Juhendaja Francesco Orsi, retsensent Mats Volberg

Kirjutamisel olevad doktori- ja magistritööd

Doktoritööd

Kristi Lõuk „Teadlase kohustusest informeerida uuritavaid“, juhendaja prof Margit Sutrop.

Katrin Laas-Mikko „Moral Reasoning in Practical Context: Ethical Risks of Emerging Technologies“, juhendaja prof Margit Sutrop.

Heidy Meriste „The Role of Person-Focused Emotions in Our Moral Lives“, juhendaja prof Margit Sutrop.

Karel Pajus „Inimväarikus inimõiguste alusena: Kantiaanliku alusepaneku võimalikkus“, juhendaja Francesco Orsi.

Stijn van Gorkum „Hypothetical and Categorical Reasons to Be Moral for Naturalists“, juhendaja Francesco Orsi.

Sergei Sazanov „Neo-Lockean Justification of Private Property Rights“, juhendajad Helen Eenmaa-Dimitrieva and Mats Volberg.

Jay Zemeska „A Suffientarian Account of Justice in Health Care“, juhendaja Kadri Simm.

Magistritööd

Andrey Gavrilin, juhendaja Siobhan Kattago

Anna-Liza Starkova, juhendaja Siobhan Kattago

Egle Erik, juhendaja Heidy Meriste

Meenachi Naidu, juhendaja Kadri Simm

Monica Narwani, juhendaja Francesco Orsi

Roland Püttsepp, juhendaja Francesco Orsi

Youssef Aguisoul, juhendaja Francesco Orsi

Kursused

1) **Üleülikooliline doktoriõppe valikaine „Hea teadus: raamnõuded, väärtused ja tegevuspõhimõtted“** (HVFI.01.002, 6 EAP). Kursusega alustati 2018. aasta sügissemestril ja õpetamine jätkus 2020. aastal. Sügissemestril loetakse kursust eesti keeles ja kevadsemestril inglise keeles.

Kursuse õppejõud: Margit Sutrop (vastutav), Jüri Allik, Halliki Harro-Loit, Ruth Kalda, Aleksei Kelli, Tiina Ann Kirss, Urmas Kõljalg, Marju Lauristin, Endla Lõhkivi, Toivo Maimets, Maria Murumaa-Mengel, Lilian Neerut, Aive Pevkur, Veljo Runnel, Tobias Schulte in den Baeumen, Andra Siibak, Mari Ann Simovart, Andres Soosaar, Urmas Sutrop, Kadri Tamme, Tiiu Tarkpea.

Interdistsiplinaarne kursus on üles ehitatud pööratud klassiruumi põhimõttel.

Teemade puhul on lähtutud peamiselt „Hea teadustava“ peatükkidest, lisaks on kursusel paar laiemat teoreetilist konteksti avavat loengut. Teemad:

1. Mis on teadus? Teadusliku maailmamõistmise eripära. Erinevad teadusdistsipliinid ja -kultuurid, interdistsiplinaarsus.
2. Eetika teaduses ja teadlase eetika. Mis on hea teadus?
3. Teadustöö kavandamise, läbiviimise ja tulemuste rakendamise seotud eetilised küsimused.
4. Teadusandmete töötlemine ja isikuandmete kaitse.
5. Avatud teadus, teaduse avaandmed ja FAIR andmed.
6. Intellektuaalomand, autorsus ja publitseerimine.
7. Lojalsus, huvide konfliktid ja teadlase eri rollid.
8. Hea teadustava ja väärkäitumine teaduses.

Ülevaade kõigist eetikat puudutavatest kursustest Tartu Ülikoolis (kevadsemester 2020 ja sügissemester 2020)

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
FLFI.02.003 Eetika alused, 3 EAP, Margit Sutrop (vastutav), Heidy Meriste, Karel Pajus

FLFI.02.097 Pedagoogiline eetika, 3 EAP, Kadri Simm (vastutav), Mari-Liis Nummert

FLFI.02.122 Metaeetika, 3 EAP (ing), Francesco Orsi (vastutav)

FLFI.02.138 Õpetaja eetika ja väärtuskasvatus, 3 EAP, Nelli Jung (vastutav),

FLFI.02.148 Eetika peateemad, 6 EAP (ing), Margit Sutrop (vastutav), Heidy Meriste

FLFI.02.168 Praktiline eetika, 6 EAP, Kadri Simm (vastutav), Halliki Harro-Loit, Aive Pevkur, Margit Sutrop, Marek Volt, Kristi Lõuk, Mats Volberg, Heidy Meriste, Marten Juurik, Francesco Orsi

HVUS.02.005 Teoloogiline eetika, 3 EAP, Thomas-Andreas Pöder (vastutav)

HVUS.02.092 Eetika ja religioosne mitmekesisus, 6 EAP, Roland Karo (vastutav), Ain Riistan

HVUS.06.003 Judaisimi eetika, 3 EAP, Anu Põldsam (vastutav)

HVVK.14.096 Mis meid ühendab killustunud maailmas? Fiktiivse maailma loomise võtted ja eetika, 6 EAP (kahes osas), Ilmar Raag

Sotsiaalteaduste valdkond

MJIV.03.134 Ärieetika alused (eesti ja inglise keeles), 3 EAP, Anne Reino (vastutav)

MJRI.03.096 Institutsionaalne keskkond, 6 EAP, Jüri Sepp (vastutav), Marju Lauristin, Margit Sutrop

P2OG.02.230 Juristi kutse-eetika, 3 EAP, Aive Pevkur (vastutav)

SHRG.02.021 Poliitiline teooria ja eetika, 6 EAP, Eva Piirimäe

SHUH.01.005 Infoõigus ja -eetika, 3 EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav), Marten Juurik

SHUH.01.026 Sissejuhatus infoõigusesse ja -eetikasse, 3 EAP, Marten Juurik (vastutav)

SHUH.00.012 Kommunikatsiooni eetika, 4 EAP, Marten Juurik (vastutav)

SOPH.00.312 Eetika probleemid psühholoogias, 3 EAP, Kairi Kreegipuu (vastutav), Katrin Pruulmann, Indrek-Ivar Määrits, Peeter Pruul

SOZU.00.023 Teabelevi regulatsioon ja eetika, 6 EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav)

SVPC.03.010 Sotsiaaltöö eetika, 3 EAP, Anu Aunapuu (vastutav)

SVHI.03.029 Eripedagoogide ja logopeedide kutse-eetika, 3 EAP, Maili Karindi (vastutav), Merit Hallap

P2NC.00.676 Eetika, 3 EAP, Anne Kivimäe (vastutav)

SVUH.00.152 Info- ja kommunikatsiooniõigus, 6EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav), Marten Juurik, Mari-Liisa Parder

SVUH.00.089 Infoõigus ja eetika, 6EAP, 6EAP, Halliki Harro-Loit (vastutav), Marten Juurik, Mari-Liisa Parder

SVUH.00.060 Infoõigus, privaatsus ja andmekaitse. Maris Männiste (vastutav), Halliki Harro-Loit, Mari-Liisa Parder, Marju Selg, Marten Juurik, Terje Mäesalu

Meditšiiniteaduste valdkond

ARFA.02.108 Bioeetika, 4 EAP, Daisy Volmer (vastutav), Andres Soosaar, Kaia Kastepõld-Tõrs

ARTH.02.001 Meditsiinieetika, 3 EAP, Raul-Allan Kiivet (vastutav), Aime Keis

ARTH.02.055 Meditsiiniteooria ja -eetika, 3 EAP, Aime Keis (vastutav), Margus Lember, Helgi Kolk, Raul-Allan Kiivet, Aive Pevkur, Heli Tähepõld, Kai Part, Katrin Elmet, Kadri Simm, Kristi Lõuk, Made Laanpere

ARTH.02.063 Bioeetika 3 EAP, Raul-Allan Kiivet (vastutav), Irja Lutsar, Toivo Maimets, Katrin Öunap, Andres Soosaar, Aime Keis, Kadri Tamme, Kai Ökva, Meego Rimmel

Loodus- ja täppisteaduste valdkond

LTOM.04.004 Loomuuringute eetika, 3 EAP, Urmas Saarma (vastutav)

LTOM.04.009 Loomkatsete eetika, 3 EAP, Urmas Saarma (vastutav)

Täiendõpe

Teaduse suunaline täiendõpe

2020. aastal läbi viidud hea teaduse teemalised täiendõppe tegevused

16.01.2020 eetiliste dilemmade lahendamise töötuba Tartu Ülikooli personaliarenduskeskuse konverentsil „Õppejõult õppejõule 2020: õppimine ja õpetamine kui koostöö“

31.01.2020 hea teadustava teemaline seminar Tallinna Ülikoolis

11.02.2020 teaduseetika teemaline seminar Tartu Ülikooli Ökoloogia ja Maateaduste Instituudi Loodusteadusliku hariduse keskuses

13.03.2020 teaduseetika teemaline seminar fookusega granditaotluste eetikal TÜ majandusteaduskonnas.

28.09.2020 akadeemilise eetika teemaline koolitus Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis

02.10.2020 teaduseetika teemaline seminar Maaülikoolis

08.10.2020 meditsiinieetika teemaline koolitus Pärnu Haiglas

Ühiskonna suunaline täiendõpe

2020. aastal viidi läbi väärtusarenduse täiendkoolitused sisekoolitustena koolides ja lasteaedades.

8.02.2020 Bioloogiaõpetajate konverents „Terves kehas terve vaim“ – töötuba

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Briti Nõukogu projekti „Mitmekultuuriliste koolide võrgustik: õpetaja kui väärtuskasvatuse võtmeisik“ raames läbi viidud koolitustegevused:

13.–14.03.2020 Koolitusosa „Õpetaja kui väärtuskasvatuse võtmeisik. Väärtuskasvatuse mudelid. Toetav tagasiside”

27.–28.10.2020 Koolitusosa „Kooskõlaline klass: klassi kui meeskonna kujundamine”

24.–25.12.2020 Koolitusosa „Väärtuskasvatuse õppemeetodid”

Tartu Ülikooli eetikakeskuse ja Tervise Arengu Instituudi õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ja selle tervise teemalise lisa koolitus

18.–19.02.2020 õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ja selle terviseteemalise lisa koolitus Tartus

17.–18.03.2020 õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ja selle terviseteemalise lisa koolitus Rakveres

Raamatukogu ja kirjanduse komplekteerimine

TÜ eetikakeskuse ja filosoofia osakonna raamatukogu koosneb praeguseks ligikaudu 6500 teosest. Raamatukokku lisanduvad teosed ning filosoofia- ja eetikaalased bakalaureuse- ja magistritööd kantakse kõik Eesti raamatukogude elektroonilisse kataloogi ESTER.

Uue kirjanduse hankimisel lähtutakse peamiselt sellest, mis on vajalik õppe- ja teadustegevuse arendamiseks ja edendamiseks. Soetatud teosed on igakülgselt abiks nii eetikakeskuse poolt organiseeritavate konverentside, kollokviumide, seminaride ettevalmistamisel kui ka erinevate analüüside läbiviimisel ning koostamisel.

Täienenud on valdkonnad: tehisintellekt ja eetika, bio- ja meditsiinietika, poliitiline filosoofia ja teaduseetika. Kogusse on muretsatud ka haridusfilosoofiat ja -teooriaid edastavaid kirjutisi ning väärtuspõhise juhtimise alast kirjandust. Kogusse on hangitud raamatuid, mis sisaldavad käsitlusi moraali ning emotsioonide vahelistest seostest ning mis analüüsivad moraali psühholoogilisi aluseid ning lisaks on viimastel aastatel uue temaatikana arendamist leidnud filosoofiliste lahkarvamuste teema.

Raamatukogu täieneb iga-aastaselt ka tänu mitmele tellitavale ajakirjale, mis on lugejatele samuti kättesaadavad. Perioodikat esineb nii eestikeelset (Akadeemia) kui ka ingliskeelset (Bioethics, Journal of Mass Media Ethics, Science and Engineering Ethics, Journal of Medical Ethics) ja populaarteaduslik Philosophy Now.

2016. aasta alguses saabus raamatukokku prof Harry Prossi (Freie Universität Berlin) raamatukogu (kokku umbes 1000 köidet, 42 kasti), põhiliselt saksakeelne filosoofia kirjandus, veidi ka semiootikat. Annetuse meieni jõudmise organiseerisid prof Prossi lesk Marianne Pross ja dr Rosalinde Sartorti ning selle kataloogimine kestab.

IV. ÜHISKONNALE SUUNATUD TEGEVUS

Koostööprojektid

KOOSTÖÖ HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUMIGA

RIIKLIK VÄÄRTUSPROGRAMM

2015. aastal kinnitas Haridus- ja Teadusministeerium programmi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013“ jätkuprogrammi 2015–2020, mille elluviija on Tartu Ülikooli eetikakeskus. Programmil on kaks suunda: haridus ning ühiskonna väärtused ja eetika. Ühiskonna suunaliste tegevustena korraldame konverentse, kollokviume, anname välja raamatuid. 2020. aasta lõpus sai kinnitatud ka väärtusprogrammi jätkuprogramm aastateks 2021–2026 ning tegevus sel suunal jätkub.

Väärtusprogrammi raames on kõige suuremaks projektiks **hea kooli ja hea lasteaia mudeli arendamine ja tunnustusprogrammid „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“.**

Tartu Ülikooli eetikakeskus on toetanud ja tunnustanud koolide ja lasteaedade väärtusalast tegevust juba aastast 2009. Varasemalt konkursi nime all tuntud protsess nimetati 2019. aastal ümber tunnustusprogrammiks, kuid aitab endiselt kooliperel toetatud eneseanalüüsi ja nõustamise abil leida oma kooli tugevused, omapära, arenguvõimalused ja -fookused.

Tunnustusprogrammide juhendid on kättesaadavad:

<https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed/analüüsi-koostamise-juhend-koolidele>

<https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed/analüüsi-koostamise-juhend-lasteaedadele>

2020 aastal kandideerisid koolid ja lasteaiad tunnustusprogrammi motivatsioonikirja alusel. Tänavusteks analüüside fookusteemadeks olid keskkond, koostöö ja hea suhted, mis kõigile ootamatult said kevadises eriolukorras täiesti uue tähenduse ja muutusid igapäevaselt olulisemaks ja nähtavamaks kui kunagi varem. Lisaks kutsusime koole ja lasteaedu osalema koos kooli- ja lasteaiaapidajaga, et kujundada ühist väärtuspõhist vaadet ning koostöös arutleda ka autonoomia ja vastutuse dilemmade üle. Olenemata keerulistest aegadest ja märtsis väljakuulutatud eriolukorrast kandideeris programmi varasemaga võrreldes rekordarv huvilisi – 33 lasteaeda ja 30 kooli.

Tunnustusprogrammide vältel, märtsikuust kuni novembrini, on kõik osalevad koolid ja lasteaiad toetatud kahe-etapilise tagasisidega Tartu Ülikooli eetikakeskuse kriitiliste sõprade poolt. Tunnustusprogrammi kandideerimiseks esitatud motivatsioonikirjad said kõik kirjaliku tagasiside, ka need, kes programmi ei pääsenud. Vahetähtaegadeks esitatud analüüse tagasisidestasime kriitiliste sõprade meeskondliku kirjaliku raportina. Kohtvisiitide arv jäi eriolukorra tõttu väga väikeseks, kuid neid asendasid virtuaalsed kohtumised ja lühikoolitused.

Lisaks said peale programmi lõppu soovijad lõplikele analüüsidele veel ka kirjaliku või vestluse vormis edasisidet, et toetada järjepidevat väärtusarendust. 2020 aasta paistab eriliselt silma edasiside soovijate suure huvi poolest, mis teeb väga head meelt.

2020. aastal liitus hea kooli ja hea lasteaia võrgustikuga 12 uut kooli ja 13 uut lasteaeda. Tunnustusprogrammi läbisid täies mahus 22 kooli ja 22 lasteaeda. Kõiki osalenud koole ja lasteaedu tunnustasime väärtuskasvatuse veebikonverentsil.

<https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed/head-koolid-lasteaiad-2020>

2020. aastal tunnustas Tartu Ülikooli eetikakeskus tiitliga „Väärtuskasvatuse kool 2020“ **Pärnu Vabakooli** teadliku, iseseisva ja õnneliku õppija kujundamise, vajaduspõhise koolikultuuri loomise ning heade suhete väärtustamise eest.

Tiitlid „Väärtuskasvatuse lasteaed 2020“ rändasid **Ilmatsalu Lasteaeda Lepatriinu** laste sotsiaalsete oskuste arendamise, lapsest lähtuva õpikeskkonna loomise ja väärtuspõhise lasteaiakultuuri edendamise eest ning **Tallinna Endla Lasteaeda** väärtuspõhise õpiruumi loomise ja hoidmise, teadliku juhtimise ning lasteaiapere jõustamise ja väärtustamise eest.

Kilingi-Nõmme Gümnaasiumi tunnustas Tartu Ülikooli eetikakeskus õppe- ja kasvatustöö valdkonnas tiitliga „Hea kooli ekspert 2020“ väärtuspõhiste, õppijast lähtuvate ja õpimotivatsiooni toetavate õppekavade tõenduspõhise arendustöö ning hea koostöövaimu eest ja samuti tiitliga „Hea kooli ekspert 2020“ **Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumi** koolikeskkonna valdkonnas õppijat toetavate põhimõtete ja teadlikest väärtusvalikutest lähtuva koolikeskkonna arendamise ning kogu koolipere hoidmise eest.

<https://www.eetika.ee/et/uudised/eetikakeskus-tunnustas-vaartuskasvatatajaid>

Programmi tagasisides toovad osalejad välja, et tunnustust oma töö eest saada on alati tore, kuid sellest väärtuslikum on koos oma meeskonnaga analüüsi koostamise protsess, põnevad väärtuspõhised arutelud ja kindlasti on tööle saadav kriitiliste sõprade toetus, tagasiside ja kohtvisiit, et toetada väärtuspõhise organisatsioonikultuuri arengut.

2020. aastal kutsusime ka KOVide haridusjuhte väärtusarenduse üle senisest enam mõtisklema ning eneseanalüüsi koostama. Vaatamata keerukale olukorrale aasta esimesel poolel oli huvilisi omavalitsusi 12, kuid lisandunud töökohustused ei võimaldanud kõigil analüüsisiga lõpuni jõuda. Tegevustega jätkame kindlasti 2021. aastal.

Esmase väärtuspõhise analüüsi fookuses on haridusjuhi roll ja identiteet, igapäevases töös rakenduvad väärtused ja ette tulevad väärtusvalikud ning autonoomia ja vastutuse jagamine ja jagunemine.

KOOSTÖÖ TALLINNA LINNAVALITSUSE HARIDUSAMETIGA

Tallinna Haridusameti toel osales tunnustusprogrammis „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ viis Tallinna lasteaeda. Kõiki programmis osalenud lasteaedu toetasid kriitilised sõbrad kohtvisiidiga lasteaedadesse ja andsid kirjalikku tagasisidet nii programmi kandideerimisel esitatud motivatsioonikirjadele, väärtusanalüüsi kirjutamise vaheetapis kui ka lõplikule analüüsile, et toetada lasteaedade järjepidevat arengut.

2020. aastal tunnustas TÜ eetikakeskus Tallinna Endla Lasteaeda tiitlitega „Hea lasteaia edendaja 2020“ ja „Väärtuskasvatuse lasteaed 2020“ väärtuspõhise õpiruumi loomise ja hoidmise, teadliku juhtimise ning lasteaiapere jõustamise ja väärtustamise eest.

Lisaks pälvis tiitli „Hea lasteaia edendaja 2020” veel Tallinna Kopli Lasteaed lapsest lähtuva kasvukeskkonna kujundamise ning eesmärgistatud väärtusarenduse eest.

Tunnustuse „Hea lasteaia teerajaja 2020“ pälvisid Tallinna Lasteaed Sipsik, Tallinna Liikuri Lasteaed ja Tallinna Vormsi Lasteaed.

Lisaks lasteaedadele osales programmis ka kaks Tallinna kooli. Tiitli „Hea kooli edendaja 2020” pälvis Kadrioru Saksa Gümnaasium ja „Hea kooli teerajaja 2020” pälvis Tallinna Arte Gümnaasium.

<https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed/head-koolid-lasteaiad-2020>

2020/2021. õppeaasta on Tallinnas kuulutatud klassijuhataja teema-aastaks, et tõsta senisest rohkem esile klassijuhataja ametit ning väärtustada tema rolli iga õppija arengu toetajana. Koostööprojekti raames osalevad TÜ eetikakeskuse esindajad Tallinna linna klassijuhatajate nõukoja töös, töötavad välja koolitusformaadi „Klassijuhataja kui väärtuskasvataja” ja viivad läbi testkoolituse ning valmib klassijuhataja ideaalse töö ja rolli kirjeldus ehk klassijuhataja mudel. Tegevused jätkuvad 2021. aastal.

KOOSTÖÖ TARTU LINNAVALITSUSE HARIDUSOSAKONNAGA

2014. aastal alustas TÜ eetikakeskus koostööd Tartu Linnavalitsuse haridusosakonnaga projekti „Hea kool heade mõtete linnas“ raames. Projekti kaudu pakkus Tartu linn esimese omavalitsusena Eestis oma koolidele tuge eneseanalüüsi läbimisel ning arengueesmärkide sõnastamisel. 2018 aastal liitusid projektiga ka lasteaiad ning projekt sai nimeks „Hea haridus heade mõtete linnas“, mille eesmärk on toetada Tartu linna koolide ja lasteaedade arendustegevusi läbi Tartu Ülikooli eetikakeskuse kriitilise sõbra nõustamisprogrammi, rakendada ja levitada hea kooli ja hea lasteaia mudelit Tartu linna koolides ja lasteaedades ning korraldada arendusseminare ja ühist õppimist Tartu linna haridusasutuste juhtidele ning hoolekogude esindajatele.

2020. aastal on projekti raames kriitilise sõbra programmi tegevusi läbi viidud Tartu linna kolmes lasteaias ja kahes koolis.

Kriitiliste sõprade tegevused keskendusid organisatsiooni väärtusarendusele (ühise väärtusruumi loomisele, oskusele teha teadlike väärtusvalikuid, eesmärkide ja väärtuste omavaheliste seoste loomisele), koostöise koolikultuuri kujundamisele, dokumentatsiooni analüüsile lähtuvalt väärtusarendusest, väärtusanalüüsi kirjutamisele ning organisatsiooni tugevuste ning arengukohtade kaardistamisele.

Tunnustusprogrammides osales üks lasteaed ja üks kool.

Tiitlid „Hea lasteaia edendaja 2020” ja „Väärtuskasvatuse lasteaed 2020“ pälvis **Ilmatsalu Lasteaeda Lepatriinu** laste sotsiaalsete oskuste arendamise, lapsest lähtuva õpikeskkonna loomise ja väärtuspõhise lasteaiakultuuri edendamise eest. Tiitli „Hea kooli ekspert 2020” pälvis **Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium** koolikeskkonna valdkonnas õppijat toetavate põhimõtete ja teadlikest väärtusvalikutest lähtuva koolikeskkonna arendamise ning kogu koolipere hoidmise eest.

Kokkuleppe kohaselt toimunud arendusseminarid:

26.02.2020 lasteaia hoolekogudele mõeldud koostööseminar - Lahke haridusruumi loomise võimalused ja võidud Tallinna Endla lasteaia näitel: „nottimisvaba“ õpiruumikultuur

õpilasele, perele, meeskonnale, õpetajatele ja juhtidele (Grüüne Ott – Tallinna Endla Lasteaia direktor)

05.03.2020 kooli hoolekogudele mõeldud koostööseminar – „Õppijakeskse koolikultuuri rõõmud ja mured Tallinna 32. Keskkooli näitel“ (Maarja Merigan, direktor ja Kerstin Vessik, õppealajuhataja)

Lisaks osalesid TÜ eetikakeskuse projektijuhid Nele Punnar ja Helen Hirsnik õppekava toetavate projektide hindamiskomisjoni töös, lõplik hindamine toimus 28.05.2020 komisjoni veebikoosolekul.

KOOSTÖÖ TERVISE ARENGU INSTITUUDIGA

Õpilaste mäng „Väärtuste avastajad“ sai 2017. aastal lisakäsiraamatu, mis aitab õpetajatel ja õpilastel mõtestada, kuidas lahendada elus eettulevaid võimalikke tervisega seotud dilemmasid. Uued juhtumid panevad lapsi arutlema nii vaimse ja füüsilise tervise kui ka meelemürkide üle. 2020. aastal korraldas Tartu Ülikooli eetikakeskus ja Tervise Arengu Instituut kaks väärtuste ja noorte vaimse tervise teemalist koolitust Tartus ja Rakveres.

KOOSTÖÖ BRITI NÕUKOGUGA

Briti Nõukogu ja Tartu Ülikooli eetikakeskuse koostööprojekti „Mitmekultuuriliste koolide võrgustik: õpetaja kui väärtuskasvatuse võtmeisik“ raames toimus 6-päevane pilootkoolitus, mille eesmärgiks on võrgustiku õpetajate väärtuskasvatuse pädevuse arendamine. Koolitusprogrammis osales 24 õpetajat. Koolitusgrupi moodustasid 6 MUKK võrgustiku kooli ja 6 sõpruskooli: Pärnu Tammsaare kool, Kostivere Kool, Tallinna Läänemere Gümnaasium, Kiviõli Vene Kool, Tartu Aleksander Puškini kool, Valga Priimetsa Kool, Narva Vanalinna Riigikool, Tallinna Humanitaargümnaasium, Sakala Eragümnaasium, Kohtla-Järve Gümnaasium, Lasnamäe Gümnaasium, Ehte Humanitaargümnaasium. Igast koolist osales koolitusprogrammis 2-liikmeline meeskond. Koolitusprogrammi koosnes kolmest 2-päevasest teemamoodulist: 1. Õpetaja kui väärtuskasvatuse võtmeisik. Väärtuskasvatuse mudelid. Toetav tagasiside 2. Kooskõlaline klass: klassi kui meeskonna kujundamine 3. Väärtuskasvatuse õppemeetodid. Koroonaviiruse epideemiast tingituna toimusid viimased kaks koolitusmoodulit veebiõppes. Koolitajatena tegid koolitusprogrammis kaasa Olga Schihalejev (Tartu Ülikool), Meedi Neeme (Rocca al Mare kool), Koidu Tani-Jürisoo (Avatud Meele Instituut), Nelli Jung (Vaikuseminutid), Egle Säre (Tartu Ülikool) ja Ivika Hein (Tartu Miina Härma Gümnaasium). Pilootkoolituse kava ja osalejate tagasiside on sisendiks laiendatud MUKK koolide õpetajatele mõeldud koolitusprogrammile, millega alustatakse 2021. aastal.

KOOSTÖÖ ETTEVÕTLIKU KOOLIGA

2020. aastal tegi TÜ eetikakeskus väärtusarenduse vallas koostööd Ettevõtliku kooliga. TÜ eetikakeskuse projektijuht Helen Hirsnik osales Ettevõtliku kooli edulugude 2020. aasta üleeestilises žüriis.

KOOSTÖÖ MTÜ MONDOGA

2020. aastal tegi TÜ eetikakeskus väärtuskasvatuse vallas koostööd MTÜ Mondo Maailmahariduskursuse läbiviimisel. TÜ eetikakeskuse projektijuht koolitas interkultuurilise hariduse ja väärtuskasvatuse seostest rääkivatel koolitustel alushariduse ja üldhariduskoolide õpetajaid.

KOOSTÖÖ SA TARTU ÜLIKOOI KLIINIKUMIGA

Alates 2018. aastast on Tartu Ülikooli Kliinikumi eetikakomitee liige dotsent Kadri Simm. Eetikakomitee ülesanne on eetiliste probleemide määramine ja neile lahenduste pakkumine, kliinikumi personali eetiliste hoiakute kujundamine ning eetiliste ja usalduslike suhete loomine personali hulgas ning kliinikumi töötajate ja patsientide vahel.

KOOSTÖÖ SA PÕHJA-EESTI REGIONAALHAIGLAGA

Oktoobris 2018 loodi PERHI eetikanõukogu, mille asutajaliikmeks sai professor Margit Sutrop. Eetikanõukogu ülesandeks on koostada PERHi eetikakoodeks, monitoorida koodeksi täitmist ja anda haigla personalile nõu eetika küsimustes. 2020. aasta juunis pidas PERH eetikanõukogu oma väljasõiduistungit Tartu Ülikooli eetikakeskuses.

Koostöö PERH ja TÜK-ga valmis 2020. aastal [kliinilise eetika alased soovitusel Eesti haiglatele piiratud tervishoiuressursside jaotamiseks COVID-19 pandeemia tingimustes](#).

KOOSTÖÖ EESTI ARSTIDE LIIDU JA ARSTIDE LIIDU EETIKAKOMITEEGA

Eesti Arstide liit tähistas 2020. aasta arstieetika päeva konverentsiga „Patsienditestament inimese autonoomia teenistuses” (18.09, Tallinnas, [järelvaadatav siit](#)). EALi eetikakomitee ja TÜ eetikakeskuse eestvedamisel kutsuti kokku töörühm, et välja töötada patsiendi elulõpu tahteavaldus. Töögrupis osalevad lisaks EALi eetikakomiteele ja TÜ eetikakeskusele järgmiste organisatsioonide esindajad: Õigukantsleri büroo, TÜ Kliinikumi eetikakomitee, PERHI eetikanõukogu, ITK, Perearstide Selts, Palliatiivravi Selts, Patsientide Liit, Tallinna lastehaigla eetikakomitee, EBIN. Esimesel kohtumisel Mäos (12.10) kaardistati põhiprobleemid, lepiti kokku tegevusplaan ning asuti koguma tahteavalduste näidiseid ning teemakohast teaduskirjandust. Järgmine koosolek toimub detsembris 2020.

KOOSTÖÖ LASTEKAITSE LIIDU, SA KIUSAMISE VASTU JA MTÜ TOREGA

TÜ eetikakeskus koostöös Lastekaitse Liidu, SA Kiusamise Vastu ja MTÜ Noorteühinguga TORE löid 10. detsembril 2014 liikumise Kiusamisvaba Haridustee Eest. Liikumise asutajad otsivad ühiselt lahendusi elujõulise tegevus- ja rahastusmudeli loomiseks, et kõigisse Eesti lasteasutustesse ja üldhariduskoolidesse jõuaks kiusamist ennetav ja lahendav tõendus põhine programm. Nelja organisatsiooni ühendab tugev soov seista hea väärtuspõhise kooli eest ning usk, et hea kooli tunnuseks on turvalised suhted ja kiusamisvaba keskkond. Liikumise eesmärk on, et 2020. aastal on hea lasteasutuse ja kooli kvaliteedimärgiks see, kui seal on kõiki vanuse- ja kooliastmeid hõlmav kiusamise ennetamise ja juhtumite lahendamise süsteem.

Kiusamisvaba haridustee nimel koostööd tegev liikumine soovib pakkuda ühise kommunikatsiooniplaaniga tõendus põhiseid programme, aga ka kiusamise ennetamise ja juhtumitesse sekkumise metoodikat õpetajate tasemeõppe osana. Kiusamisvaba koalitsiooni liikmete visioon on, et ennetusprogrammide kasutamist rahastab koolipidaja ise, programmide arendamist ja nende mõju hindamist aga haridus- ja teadusministeeriumi rakendusüksus. Liikumist toetavad Haridus- ja Teadusministeerium ning Õiguskantsleri Kantselei.

2020. aastal jätkus koalitsiooni koostöö ning otsustati välja töötada kiusuennetuse roheline raamat perspektiiviga luua riiklik süsteemne poliitikate ülevaade hetkeolukorrast ja kiusuennetuse võimalustest. Lisaks avati koalitsioon uutele partneritele, kes sooviksid KVHT tegevustesse panustada ja ühises infoväljas viibida.

KOOSTÖÖ TARTU 2024 KULTUURIFEALINNAGA

Tartu Ülikooli eetikakeskus juhib Tartu 2024 projekti „[Tartu Maailmaülikool](#)”. Projekt Tartu Maailmaülikool on kogukondlik akadeemia, kus kohtuvad Lõuna-Eesti aktiivsed kogukonnad ning maailma tippteadlased ja -kultuuritegelased. Projekti juht on Tartu Ülikooli eetikakeskus. Projekt osaleb aastatel 2020–2021 Tartu 2024 kultuuri- ja haridusprogrammi esimeses arendusprotsessis, programmi liini Omapära ja Euroopa all. Arendusprotsessi edukalt läbivad projektid jõuavad Euroopa kultuuripealinna ametlikku programmi.

KOOSTÖÖ UNESCO-ga

2020. aasta UNESCO ülemaailmse filosoofiapäeva teema 19.11.2020 oli „Isikuvabadused piirangute ajastul”. Aruteludes analüüsiti teemat nii filosoofilisest kui õigusteaduslikust vaatenurgast, inspiratsiooni selleks saadi Julia Laffranque'i (Riigikohtu halduskolleegiumi liige, endine Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtunik), Kadri Simmi (Tartu Ülikooli praktilise filosoofia dotsent) ja Mats Volbergi (Tartu Ülikooli praktilise filosoofia teadur) päeva sissejuhatavast diskussioonist ning mõtisklusi jätkati päeva teises pooles temaatilistes töötubades, sh mängiti ka Tartu Ülikooli eetikakeskuse mängu „Eesti rahva sada valikut“.

KOOSTÖÖ EESTI TEADUSAGENTUURI JA TARTU ÜLIKOOLI SOTSIAALTEADUSLIKE RAKENDUSUURINGUTE KESKUSEGA

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus viis koostöös TÜ eetikakeskusega läbi RITA4 meetme projekti „Teaduseetika järelevalve ja toetamise riikliku süsteemi loomine Eestis“. Antud uuringu eesmärk oli kaardistada teaduseetika valdkonnas praegu Eestis tegutsevad institutsioonid (komiteed, nõuandvad kogud, keskused), analüüsida nende tegevust; kaardistada erinevate sidusrühmade ja organisatsioonide vajadus teaduseetika küsimustega tegelemiseks, analüüsida erinevate riikide teaduseetika korraldust ja leida Eestile sobivaid eeskujusid, anda soovitusi teaduseetika riikliku süsteemi ja institutsionaalse korralduse loomiseks ning hea teaduse riikliku voliniku määramiseks ja uuringueetikakomiteede töö korraldamiseks. Projekti juhtis Tartu Ülikooli RAKE ning kaasatud oli Tartu Ülikooli eetikakeskus. Projekti rahastas Eesti Teadusagentuur.

Ühiskonnale suunatud konverentsid

1) Konverentsisarja „Ühiseid väärtusi otsides“ raames toimunud arutelud:

- 1. Vanemahariduse teemaline veebiarutelu „Lapsevanemaks olemise tarkus – kaose ja korra vahel“.** Koostöös Huvitava Kooliga toimus 17.09.2020 vanemahariduse teemaline veebiarutelu „Lapsevanemaks olemise tarkus – kaose ja korra vahel“. Veebiseminaril arutleti lapsevanema rolliga kaasnevate dilemmaade ja väärtusvalikute üle. Lühimõtisklustega esinesid aasta isa 2019 ja kahe lapse isa Arvi Karotam, aasta ema 2019 ja kolme lapse ema Mare Tupits, IT-ettevõtja ja kolme lapse isa Taavi Kotka, ajakirjanik ja nelja lapse isa Urmas Vaino ning kommunikatsiooniinimene ja kahe lapse ema Leene Korp. Ühiste dilemmaade lahendamisel kasutati Tartu Ülikooli eetikakeskuse arutelumängu „Eesti rahva sada valikut. Arutelumäng väärtustest“. Arutelu järelkajana ilmub Huvitava Kooli kanalites TÜ eetikakeskuse lapsevanematele mõeldud dilemmaamängu sari „Mängi kaasa“.

Arutelu videosalvestust on võimalik vaadata [SIIT](#). Huvitava kooli blogis olevaid postitused on [SIIN](#) ja [SIIN](#) ning uuel aastal ilmub ka sarja kolmas osa.

- 2. Klassijuhataja käsiraamatu veebiesitus ja arutelu „Klassijuhatamise võlu ja vaev“.** 09.12.2020 toimus Tartu Ülikooli eetikakeskuse kõige uuema väljaande, klassijuhatajatele mõeldud käsiraamatu „Klassijuhataja käsiraamat. Väärtuskasvatuse teejuht õpetajale ja koolijuhile“ raamatuesitus. Kollokvium-arutelul mõtestasid autorid prof Margit Sutrop, prof Halliki Harro-Loit, õpetajad Meedi Neeme ja Lemme Randma ja kriitiline sõber Helen Hirsnik klassijuhataja rolle ja valikuid väärtuskasvatuse aspektist, väärtuskommunikatsiooni erisapoolte vahel (õpetajad, õpilased, lapsevanemad, tugitöötajad, juht) ja õpilast toetavat tagasisidet arenguevestluste kaudu.

Arutelu salvestus saab kättesaadavaks [eetikaveebis](#).

2) Tartu Ülikooli eetikakeskuse 13. väärtuskasvatuse konverents „Võrdsed võimalused luubi all“

2.–3.12.2020 toimus Tartu Ülikooli eetikakeskuse 13. väärtuskasvatuse konverents „Võrdsed võimalused luubi all“. Konverents toimus esmakordselt veebikonverentsina, kus osalejad said konverentsiga liituda nii UTTV, Postimehe kui ka eetikaveebi kaudu. Konverentsil uuriti võrdsed võimalusi kui põhimõtet ja peamist väärtust, millest lähtudes hariduselu valikuid tehakse. Ettekanded keskendusid võrdsete võimaluste kui väärtuse ja põhimõtte sisustamisele, selle kriitiliselt vaatlemisele Eesti alus- ja üldhariduse näitel ning kolmele tuleviku võtmeküsimusele: sooteadlik pedagoogika, kaasav haridus ja vaimselt turvaline õpiruum.

Konverentsil esinesid Kristi Paron (Õiguskantsleri büroo), Maie Kitsing (Haridus- ja Teadusministeerium), Tiiu Tammemäe (Tallinna Ülikool), Mari-Liis Sepper (SA Poliitikauuringute Keskus Praxis), Merilin Mandel (Instagrami konto @jesslapsed looja), Marie Runnel (Rajaleidja keskus), Viire Sepp (MTÜ Eesti Talendikeskus), Iiri Saar (Tartu Descartes'i Kool), Ada Urm (Eesti Koolipsühholoogide Ühing) ja Anna-Kaisa Oidermaa (MTÜ Peaasi). Välisesinejana astus üles pikaajaline koolijuht ja Suurbritannia Iseloomukasvatuse Võrgustiku juht Gary Lewis (Association for Character Education). Teise välisesineja prof Liisa Tainio (Helsingi Ülikool) jäi ootamatu haigestumise tõttu ära, kuid avaldatakse osalejatele järelsalvestusena.

Sarnaselt varasematele aastatele, tunnustasime konverentsil ka koole ja lasteaedu, kes osalesid tunnustusprogrammis „Hea kool kui väärtuspõhine kool 2020“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed 2020“. Esmakordselt pälvisid tunnustuse ka viis omavalitsust, kes sel aastal oma organisatsioonikultuuri väärtuspõhiselt mõtestasid.

Ettekanded ja videomaterjalid on kättesaadavad [eetikaveebis](#).

Kollokviumid ja arutelud

Kuupäev	Teema ja sisu	Esinejad
21.02.2020	Arutelumängu „Eesti rahva 100 valikut“ üleandmine ja mängimine Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumis	Mängu viisid läbi TÜ eetikakeskuse nooremteadur Marten Juurik ja projektijuht Nele Punnar, kolumnist-toimetaja Tiia Kõnnussaar, osalesid 10.-11. klasside õpilased ja Tartu Linnavalitsuse haridusametnik
21.02.2020	Arutelumängu „Eesti rahva 100 valikut“ üleandmine ja mängimine Kilingi-Nõmme Gümnaasiumis	Mängu viisid läbi TÜ eetikakeskuse projektijuht Helen Hirsnik ja projektijuht Öne Allaje, osalesid: 9., 10. ja 11. klassi õpilased ja koolijuht.
27.02.2020	Arutelumängu „Eesti rahva 100 valikut“ üleandmine ja mängimine Rannamõisa Lasteaias.	Mängu viisid läbi TÜ eetikakeskuse projektijuht Helen Hirsnik ja kolumnist-toimetaja Tiia Kõnnussaar, osalesid: lasteaia juht, õpetajad, assistendid, lapsevanemad, haridusametnik
17.09.2020	Veebiarutelu „Lapsevanemaks olemise tarkus – kaose ja korra vahel?“	Arutelusid aasta isa 2019 ja kahe lapse isa Arvi Karotam, aasta ema 2019 ja kolme lapse ema Mare Tupits, IT-ettevõtja ja nelja lapse isa Taavi Kotka, ajakirjanik ja nelja lapse isa Urmas Vaino ning kommunikatsiooniinimene ja kahe lapse ema Leene Korp.
19.11.2020	UNESCO filosoofiapäeva raames mängu „Eesti rahva	Mängu viis läbi TÜ eetikakeskuse projektijuht

	sada valikut” mängimine Zoomis	Õnne Allaje. Mängisid gümnaasiumiõpilased üle Eesti.
09.12.2020	„Klassijuhataja käsiraamatu” esitlus.	Esinesid prof Margit Sutrop, prof Halliki Harro-Loit, õpetajad Meedi Neeme ja Lemme Randma ja kriitiline sõber Helen Hirsnik. Osalesid õpetajad, tugispetsialistid ja haridusjuhid üle Eesti.

Avalikud esinemised

Sutrop, Margit, ettekanne „Õpirajad avatud õpikeskkonnas” Haridusfoorumi suurfoorumil 2020. Tallinn, 18.02.2020.

Sutrop, Margit, ettekanne „Eetilised valikud Jaan Krossi teostes” rahvusvahelisel Eesti Kirjanike Liidu konverentsil „Köielkõndija. Jaan Kross 100.” Tallinn, 19.02.2020.

Sutrop, Margit. - Esinemine Arvamusfestivalil TELIA paneeldiskussioonis „Tehnika toob rohkem kahju kui kasu”, Paides, 14.08.2020. <https://digitark.ee/arvamusfestival/>

Simm, Kadri, ettekanne „Meil pole aega sellisteks asjadeks” – elu lõpu jutuajamistest eetika ning empiirika vaatevinklist” Eesti arstide liidu eetikakonverentsil „Patsienditestament inimese autonoomia teenistuses”. Tallinn, 18.09.2020.

Raamatud

1) Raamatu „Klassijuhataja käsiraamat. Väärtuskasvatuse teejuht õpetajale ja koolijuhile“ avaldamine paberraamatuna. Raamat on täiendatud versioon 2019. aastal koostatud veebiversioonist. Klassijuhataja peamine ülesanne võiks endast kujutada klassile mentoriks ja väärtuskasvatajaks olemist, ent selle rolli täitmiseks vajab ta kaasõpetajate ja kooli juhtkonna arusaamist ja tuge. „Klassijuhataja käsiraamat. Väärtuskasvatuse teejuht õpetajale ja koolijuhile“ sisaldab endas nii praktilist nõu kui ka teoreetilisi arutelusid klassijuhataja töö edendamiseks ja toetamiseks ning on mõeldud avarama diskussiooni alustamiseks ka koolijuhile ja aineõpetajale. Autorid: Margit Sutrop, Halliki Harro-Loit, Lemme Randma, Meedi Neeme, Karmen Palts, Helen Hirsnik ja Tiia Kõnnussaar.

Info raamatu kohta <https://www.eetika.ee/et/klassijuhataja-kasiraamat-vaartuskasvatuse-teejuht-opetajale-koolijuhile>

2) Eneseanalüüsi käsiraamatu koostamine ja avaldamine veebis. 2020. aastal hakkasime koostama praktilist käsiraamatut koolidele ja lasteaedadele, mis annab väärtuspõhise eneseanalüüsi kirjutamiseks nii teoreetilise raamistikuga kui ka konkreetseid nõuandeid. Halliki Harro-Loit kirjeldab väärtusarenduse eneseanalüüsi komponente ja protsessi kui tervikut. Oma

kogemust väärtusarenduse eneseanalüüsiga jagavad hea kooli ja hea lasteaia eksperdi tiitli pälvinud koolid ja lasteaed. Lisaks koguvad hea kooli ja lasteaia projektijuhid Nele Punnar ja Helen Hirsnik jooksvalt näiteid eeskujuvääriavast praktikast, mida koolid ja lasteaiad on kirjeldanud oma tunnustusprogrammis osalemiseks koostatud eneseanalüüsides. Raamatu esimene osa saab kättesaadavaks detsembris eetikakeskuse veebilehel.

Meedia

Valik eetikakeskuse kolumnist-toimetaja Tiia Kõnnussaare ja teiste kirjutatud artikleid:

10.01.2020 Õpetajate Leht, „[Katrini Helendi: „Lapsepõlve erilisust tuleb hoida ka lasteaiaas](#)““, Tiia Kõnnussaar

14.02.2020 Õpetajate Leht, „Merike Mitt: „[Lasteaiaõpetajad on justkui tänapäeva vanaemad](#)““, Tiia Kõnnussaar

28.02.2020 Õpetajate Leht, „[Teeniv juhtimine loob koolis hea õhustiku](#)“, Tiia Kõnnussaar

13.03.2020 Õpetajate Leht, „[Haridus kui moraalne püüdlus](#)“, Tiia Kõnnussaar

20.03.2020 ERR, „[Kadri Simm: epideemiad ja eetika](#)“, Kadri Simm

08.04.2020 Postimees, „[Soovitused rasketeks valikuteks](#)“, Margit Sutrop

29.05.2020 Õpetajate Leht, „[Väärtused ja distantsõpe 1: Distantsõpe kui praktika, mis aitab teooriaid kontrollida](#)“, Tiia Kõnnussaar

05.06.2020 Õpetajate Leht, „[Väärtused ja distantsõpe 2: Distantsõpe tõstis koolis esile kõige olulisemad väärtused](#)“, Tiia Kõnnussaar

12.06.2020 Õpetajate Leht, „[Väärtused ja distantsõpe 3: Distantsõpe pani kõik asjaosalised proovile](#)“, Tiia Kõnnussaar

16.07.2020 Õpetajate Leht, „[Mida teeb õpetaja suvel?](#)“, Tiia Kõnnussaar

28.08.2020 Õpetajate Leht, „[Lasteaed koroonalainel](#)“, Tiia Kõnnussaar

16.10.2020 Tartu Postimees, „[Mis juhtus päikesepoisiga uues koolis](#)“, Tiia Kõnnussaar

Oktoober 2020 Eesti Haridusteaduste Ajakiri, „[Väärtuskasvatust toetavad tegevused ja nende enesehinnanguline tulemuslikkus Eesti üldhariduskoolide näitel](#)“, Mari-Liisa Parder ja Helen Hirsnik

09.11.2020 Huvitava Kooli blogi, „[Mängime dilemmamängu! Lapsevanema dilemma: õpetaja tõstab klassis häält](#)“, Tiia Kõnnussaar ja Mari-Liis Nummert

27.11.2020 Tartu Postimees, „[Eesti kooli suur eesmärk: vähem krussis hingega lapsi](#)“, Tiia Kõnnussaar

30.11.2020 Huvitava Kooli blogi, „[Mängimine dilemmamängu! Lapsevanema dilemma: laps istub arvutis](#)“, Tiia Kõnnussaar ja Mari-Liis Nummert

04.12.2020 Õpetajate Leht, „[Klassijuhataja kiituseks](#)“, Tiia Kõnnussaar

Eetikaveeb

Eetikaveebi olulised, aktiivselt täienevad osad on eetika ja moraali valdkonna teemad, väärtusarenduse ning hea kooli ja lasteaia rubriik. Väärtusarenduse all on kättesaadav riikliku väärtusarendusprogrammi „Eesti ühiskonna väärtus-arendus: 2009–2013“ jätkuprogrammi aastateks 2015–2020 tekst ning varasema programmi kokkuvõte. Võimalik on tutvuda väärtustealase kirjanduse, uuringute, ettekannete ning institutsioonidega. Lisaks on väärtusarenduse all tunnustusprogrammide ja koolituste osa, kust saab infot riikliku väärtusprogrammi raames korraldatud tunnustusprogrammide, koolidele ja lasteaedadele suunatud koolituste ning konverentside kohta. Samuti on kirjas võimalused õpetajate täiendõppeks, õpetajate „Väärtuste mängu“, õpilaste mängu „Väärtuste avastajad“ ning arstide „Väärtuste mängu“ ja „Eesti rahva sada valikut“ tutvustus. Väärtusarenduse all saab tutvuda ka valiku hea kooli ja hea lasteaia tunnustusprogrammis osalenud koolide ja lasteaedade eneseanalüüsidega.

„Hea kooli ja lasteaia“ rubriigis on oluline info tunnustusprogrammide „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ kohta. Samuti on seal kättesaadavad hea kooli ja hea lasteaia mudeli kirjeldus ning tunnustusprogrammide üksikasjalikud osalemisjuhendid. Rubriigist leiab infot eetikakeskuse väljaantavate tunnustuste kohta, nimekirja TÜ eetikakeskuse kriitilistest sõpradest ning taustamaterjale koolide ja lasteaedade väärtusarendusalase toetamise osas.

Eetikaveebis on ülevaatlik kalender, mis kajastab Eestis toimuvaid haridust, väärtusi, teadust ja eetikat puudutavaid seminare, konverentse, koolitusi jt üritusi. Sellel aastal on kalender jäänud võrdlemisi tühjaks, kuna pikka aega polnud võimalik üritusi korraldada. Foorum pakub veebiküllastajatele võimalust arutleda oluliste eetikat, väärtusi ja väärtuskasvatust puudutavate küsimuste üle. 2020. aastal sattus foorum spämmiroboti küüsi, mistõttu on foorumis postitamine olnud periooditi suletud, kuid aktiivne arutelu jätkus juba olemasolevate mõttearenduste ja postituste all.

Põhjalikumaid teemakäsitlusi nii lugejatel kui ka eetikakeskuse töötajate poolt saab lugeda rubriigist „Eetikakeskus kirjutab“. Eetikaveebil on ka ingliskeelne versioon, milles tutvustatakse väärtusarenduse alal tehtavat tööd, eetika uurimist ja õpetamist Eestis.

2020. aastal oli eetikaveebil keskmiselt veidi üle 3700 küllastaja kuus, kes veedavad leheküljel vähemalt 2,5 minutit. Kõige aktiivsemad kasutusperioodid langevad kokku tunnustusprogrammide algusajaga, eetikakeskuse sündmuste väljakuulutamistega (eriti väärtuskasvatuse konverents) ning samuti on küllastajaid rohkem ülikoolide nii kevad- kui ka sügissemestril.

Kõige sagedamini jõutakse eetikaveebi orgaaniliselt (70,4%), st kasutatakse mõnd otsingumootorit ja otsisõnu nagu „eetikaveeb“, „eetika“, „ärieetika“, „hea lasteaed“, „hea kool“. Suur hulk küllastajaid jõuab otselinkide kaudu (17,84%), mis on riputatud ülikoolide moodle'i keskkondadesse, studiumisse ning meie partnerkoolide ja -lasteaedade kodulehtedele. Suurim hulk küllastajaid pärineb Eestist (87%), kuid 2020. aastal on tõusnud ka välisküllastajate arv, tõenäoliselt tänu lehele Education Nation, kus sisalduvad ka viited Eetikaveebile.

Kõige sagedamini küllastatud sisuleheküljed eetikaveebis olid:

„Eetika ja moraal“: <https://www.eetika.ee/et/eetika/eetika-moraal>

Väärtuskasvatuse konverentsi lehekül <https://www.eetika.ee/et/konverents2020>

„Sotsiaalsed probleemid“: <https://www.eetika.ee/et/sotsiaaleetika/probleemid>

„Hea kool ja hea lasteaed“: <https://www.eetika.ee/et/hea-kool-lasteaed>

„Eesti hea teadustava“: <https://www.eetika.ee/et/eesti-hea-teadustava>

Populaarsed teemalehed kajastasid ka eetikakeskuse lasteaia tunnustusprogrammi, väärtuste ja väärtuskasvatuse temaatikat, moraalikasvatust ja kutse-eetikat. Kõigil neil lehekülgedel oli vähemalt 2000 vaatamist, sh unikaalseid külastusi üle 1500. Novembri lõpus kuulutasime avatuks oma 13. väärtuskasvatuse konverentsi, mistõttu sagenes eetikaveebi külastuste arv umbes paarisajalt külaliselt üle tuhande huviliseni. Igal aastal on „Eetika ja moraal“ kõige külastatavam lehekül (sh ka kõige sagedasem maandumisleht), kuna sealt hargneb eetikaveeb edasi paljudele teistele teemadele, mis lugejale huvi pakuvad. Selline kasutajate käitumine annab märku, et veebis käiakse tõepoolest konkreetse infovajaduse ja huvi pärast.

Eetikaveebil on ka aktiivne Facebooki lehekül, kus on 10.12.2020 seisuga 1350 fänni. Facebookis jagame infot oma sündmustest, tegemistest ning hoiame sidet partneritega. Samuti on see hea kanal inimestega suhtlemiseks ja diskussiooni arendamiseks.

V. TÖÖTAJAD

Praktilise filosoofia professor Margit Sutrop on eetikakeskuse juhataja alates selle loomisest 2001. aastal. Ta on saanud diplomi ajakirjanduse erialal ja magistrikraadi filosoofias Tartu ülikoolist ning doktorikraadi filosoofias Konstanzi ülikoolis. Ta on *Academia Europaea* liige. Tema peamised uurimisvaldkonnad on moraali- ja poliitikafilosoofia, bioetika, ärieetika, esteetika ja haridusfilosoofia. Margit Sutrop on avaldanud arvukalt nii teaduslikke kui populaarteaduslikke artikleid. Ta on Euroopa Komisjoni teadusdirektoraadi eetika ekspert, Eesti Bioetika Nõukogu, Põhja-Eesti Regionaalhaigla eetikakomitee ja ametnikeetika nõukogu liige. Ta on ka TÜ humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna dekaan.

Triin Paaver (1,0) töötab eetikakeskuse koordinaatorina alates 2006. aasta maist, alates detsembrist 2019 on tema ametinimetuseks administratiivjuht. Triinu tööülesannete hulka kuulub eetikakeskuse igapäevaelu korraldamine ja arvepidamine ning professor Sutropi igakülgne assisteerimine, samuti kuulub ta Eetikaveebi toimetusse. Triin lõpetas Tartu Ülikooli semiootika ja kulturoloogia eriala 2006. aastal (4+2). Alates 2016. aastast on ta filosoofia ja semiootika instituudi nõukogu liige ja MTÜ Filosoofiasõprade Seltsi asutaja ning juhatuse liige. Aastatel 2017.–2019. õppis Triin Tallinna Tehnikaülikoolis ja omandas personalijuhtimise magistrikraadi.

Kristi Lõuk töötab eetikakeskuses 2003. aasta veebruarist. 2019. aasta juunist on ta eetikakeskuse nooremteadur (0,5). 2006. aasta augustist on Kristi eetikakeskuse projektijuht (0,1). Kristi on lõpetanud filosoofia osakonna 2002. aastal (BA) ning magistriõppe (4+2) filosoofias 2010. aastal ning jätkab õpinguid doktorantuuris. Alates jaanuarist 2007 on Kristi TÜ inimuuringute eetika komitee liige, alates 2016. aasta septembrist selle aseesimees.

Mari-Liisa Parder töötab eetikakeskuses projektijuhina (0,5) alates 2010. aasta septembrist. Alates 2019. aastast on ta eetika nooremteadur (0,5). Tema tööülesannete hulka kuulub erinevates teadusprojektides osalemine ning teaduseetika alane uurimistöö. Mari-Liisa lõpetas 2008. aastal Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe filosoofia erialal, omandas 2011. aastal kommunikatsioonijuhtimise magistrikraadi ning 2020. aastal doktorikraadi meedia ja kommunikatsiooni erialal.

Katrin Velbaum on eetikakeskuses projektijuhina (0,5) vahelduvalt töötanud aastast 2008, muuhulgas koordineerinud riikliku väärtusprogrammi tegevusi. Aastast 2019 töötab Katrin ka eetika nooremteadurina (0,3), uurides teaduseetikat ja hea teaduse ning hea teadustava teemasid. Katrin on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe filosoofia erialal 2010. aastal ning õpib praegu samal erialal edasi doktorantuuris. Õppeaastal 2015/2016 oli Katrin end täiendamas Ili Riiklikus Ülikoolis Gruusias. Alates 2016. aasta sügisest on tema ülesanded põhiliselt seotud hea teadustava projekti, doktoriaine „Hea teadus: raamnidused, väärtused ja tegevuspõhimõtted“ ning mängu „Eesti rahva sada valikut“ väljatöötamisega. 2020. aasta kevadest on Katrin lapsehoolduspuhkusel.

Helen Hirsnik (0,5) töötab eetikakeskuse Hea Kooli projektijuhina 2014. aasta augustist. Tema tööülesanded on seotud hea kooli mudeli väljatöötamise koordineerimise ja hea kooli projektiga seonduvate ürituste korraldamisega. Helen on lõpetanud Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistriõppe põhikooli mitme aine õpetaja õppekaval. Helen on töötanud sotsiaalpedagoogina ja annab Tartu Ülikoolis sotsiaalpedagoogika loenguid.

Mari-Liis Nummert (1,0) töötab eetikakeskuse väärtuskasvatuse kooli projektijuhina 2015. aasta oktoobrist. Tema tööülesanded on seotud eetikakeskuse koostööprojektide (Eesti Pagulasabi, Tervise Arengu Instituut, Briti Nõukogu) koordineerimise, „Väärtuste ja vastutuse“ ekspertrühma töö läbiviimise, Arvamusfestivali ning väärtusprogrammiga seonduvate avalike ürituste korraldamisega. Mari-Liis on lõpetanud Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja Tallinna Ülikooli õpetajakoolituse ning õpib Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste erialal. Mari-Liis on Noored Kooli osalejana õpetanud ajalugu ja ühiskonnaõpetust ning töötas ühiskonnaõpetuse õpetajana Sillaotsa Koolis.

Nele Punnar (1,0) töötab eetikakeskuse projektijuhina alates 2015. aasta oktoobrist. Tema tööülesanded on seotud hea kooli ja lasteaia mudeli arendamise, tunnustusprogrammide „Hea kool kui väärtuspõhine kool“ ja „Hea lasteaed kui väärtuspõhine lasteaed“ eestvedamise hea kooli projektiga seonduvate koolituste ja seminaride korraldamise, koostööprojekti „Hea haridus heade mõtete linnas“ koordineerimise ning kriitiliste sõprade programmi arendamisega. Nele on lõpetanud Tartu Ülikooli haridusteaduskonna magistriõppe klassiõpetaja erialal ning on varem töötanud põhikooli õpetajana ja õpetaja professionaalse arengu koordinaatorina.

Tiia Kõnnussaar (1,0) töötab eetikakeskuses kolumnist-toimetajana alates aprillist 2015. Tema tööülesanded on eetikateemaliste kolumnide kirjutamine ja toimetamine, avalikkuse teavitamine väärtusarendusprogrammist jt eetikakeskuse tegevustest, raamatute ja teiste eetikakeskuses välja antavate trükiste, uudiskirja ning eetikaveebi toimetamine. Tiia on lõpetanud Tartu Ülikooli magistriõppe meedia ja kommunikatsiooni alal 2007. aastal.

Heidy Meriste (0,5) töötab eetikakeskuses referendina alates 2013. aasta jaanuarist. Tema tööülesanded on osalemine eetikakeskuse projektides, ürituste ettevalmistamisel ning eetikakeskuse raamatukogu töö koordineerimine. 2010/11 täiendas Heidy end Jaapanis Kansai Gaidai ülikoolis, 2012 lõpetas Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe ja 2015. aastal magistriõppe filosoofia erialal ning jätkab hetkel sealsamas doktorantuuris. Alates 2020. aasta septembrist töötab ta ka eetika nooremteadurina, uurides moraaliemotsioonidega seonduvaid küsimusi.

Laura Lilles-Heinsar (0,6) töötab eetikakeskuse referendina alates 2006. aasta septembrist. Tema tööülesanded on eetikaveebi toimetamine, bibliograafiate koostamine teadusprojektidele, toimetamine ja korrektuur. Laura on lõpetanud TÜ usuteaduskonna bakalaureuseõppe (4+2) 2004. aastal. Alates 2020. aasta kevadest on Laura lapsehoolduspuhkusel.

Marten Juurik töötas eetikakeskuse referendina alates 2013. aasta augustist. Alates 2019. aasta juunist on ta eetika nooremteadur (0,5). Tema tööülesanded on väärtuskasvatuse alaste meetodiliste vahendite koostamine, teaduseetika alaste juhendite koostamine ja toimetamine ning osalemine erinevates projektides. Marten lõpetas 2012. aastal Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe ja 2014. aastal magistriõppe ajakirjanduse erialal ning jätkab õpinguid doktorantuuris.

Õnne Allaje (1,0) töötab eetikakeskuses projektijuhina alates 2017. aasta jaanuarist. Tema tööülesannete hulka kuulub TÜ eetikakeskuse sise- ja väliskommunikatsiooni korraldamine, sealhulgas riikliku väärtusprogrammi tegevuste ja teiste projektide tutvustamine avalikkusele ning nende kavandamises ja korraldamises osalemine. Lisaks on Õnne ülesandeks eetikaveebi ja eetikakeskuse kodulehe ning sotsiaalmeediakanalite uuendamine ja toimetamine. Õnne lõpetas 2016. aastal Tartu Ülikoolis bakalaureuseõppe kommunikatsioonijuhtimise erialal ning õppis kõrvaleriala majandusteaduses. 2019. aastal omandas ta kommunikatsioonijuhtimise magistrikraadi ja alates 2020. aasta sügisest töötab TÜ eetikakeskuse kommunikatsioonispetsialistina.

Kertu Rajando (0,2) töötab eetikakeskuses referendina alates 2017. aasta novembrist. Tema tööülesannete hulka kuulub TÜ eetikakeskuse ja filosoofia ja semiootika instituudi raamatukogu teavikute kataloogimine, raamatute ja ajakirjade deponeerimine, uudiskirjanduse väljapaneku korraldamine ning muude ülesannete täitmine. Kertu lõpetas 2012. aastal Tartu Ülikooli bakalaureuseõppe filosoofia erialal, omandades kõrvaleriala psühholoogias. 2016. aastal lõpetas Kertu Tartu Ülikooli magistriõppe filosoofia erialal.